

Marzena Ganc, Magdalena Mądra

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Sprawiedliwość opodatkowania rolnictwa oraz możliwości zmian w tym zakresie w opinii rolników indywidualnych¹

Wstęp

Rozwiązania obowiązujące w polskim systemie podatkowym nie zawsze są zgodne z zasadami podatkowymi i dotyczy to głównie wyłączenia z opodatkowania dochodów rolniczych. Opodatkowanie rolnictwa funkcjonuje na odmiennych zasadach niż opodatkowanie działów pozarolniczych, co jest zaprzeczeniem równego statusu podatników. Konstrukcją podatkową ujednoliconą w skali kraju i jednocześnie cechującą się najwyższym stopniem harmonizacji z prawem UE jest podatek od wartości dodanej (VAT). Wysoki stopień ujednoczenia podatków pośrednich wynika z wymogów UE, największego zasięgu tej grupy podatków, dominującego udziału w strukturze dochodów budżetowych oraz korzystnej zależności, z punktu widzenia budżetu, między wzrostem konsumpcji i wielkością wpływów podatkowych [Modzelewski 2005, s. 22–23].

Odpowiednia konstrukcja podatku rolnego może spełniać wiele funkcji. System podatkowy może w istotny sposób determinować konkurencyjność gospodarstw rolnych, wpływać na ich liczbę, podział lub konsolidację, a także na organizację produkcji rolniczej. Przyjęte rozwiązania modelu opodatkowania rolnictwa mogą wspierać działalność gospodarstw, mieć charakter neutralny bądź hamować rozwój danej sfery gospodarki [Dziemianowicz 2006, s. 220].

Według badań Chmielewskiej kwota płaconego przez rolników podatku rolnego jest niewielkim obciążeniem przede wszystkim dla gospodarstw Dużach powierzchniowo oraz najsilniejszych ekonomicznie, co jest zaprzeczeniem zasadniczej funkcji podatku, jaką jest funkcja motywacyjna [Chmielewska 2009, s. 197–208]. Negatywne konsekwencje aktualnych rozwiązań dotyczą ograniczenia skłonności do inwestowania, dyskryminacji rozpoczynających i działających

---

¹ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2009–2010 jako projekt badawczy nr NN113116734.

na niewielką skalę rolników oraz związane z tym rosnące ryzyko działalności, a także brak ograniczeń zjawiska uchylania się od opodatkowania. Ważnym instrumentem efektywnego oddziaływania na przekształcenia strukturalne zachodzące w rolnictwie może być właściwie skonstruowany system opodatkowania [Bernal 2009, s. 9, Mądra 2009, s. 187].

Cel i metody badań

W celu określenia opinii rolników dotyczących sprawiedliwości opodatkowania rolnictwa oraz możliwości wprowadzenia podatku dochodowego w przeprowadzono w 2010 roku wywiad kierowany z wykorzystaniem kwestionariusza. Dobór gospodarstw do badania był losowy i dotyczył 302 gospodarstw z terenu całej Polski. Zbiór gospodarstw rolniczych (operat) dobrano z próby indywidualnych gospodarstw rolnych uczestniczących w systemie PL FADN, dla których obliczono opublikowane wyniki standardowe w 2008 roku i które w 2010 roku w dalszym ciągu uczestniczyły w PL FADN. Doboru gospodarstw rolniczych dokonano na podstawie metody losowo-kwotowej, która wynikała ze znajomości próby PL FADN. Przy ustalaniu struktury próby zastosowano metodę proporcjonalnego doboru gospodarstw. Badane gospodarstwa rolnicze pogrupowano według trzech kryteriów, tj. powierzchni UR (< 15, 15–30 oraz > 30 ha UR), siły ekonomicznej (2–4, 4–8, 8–16, 16–40 i >40 ESU) oraz typu rolniczego (TF1 – uprawy polowe, TF5+6 – zwierzęta w systemie wypasowym, w tym krowy mleczne, TF7 – zwierzęta ziarnożerne oraz TF8 – mieszane).

Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono opinie rolników indywidualnych dotyczące ekonomiczno-przyrodniczych oraz podatkowych różnic w prowadzeniu działalności rolniczej w Polsce oraz pozostałych krajach Unii Europejskiej [UE-15]. Przeciętnie według 62,9% respondentów warunki prowadzenia gospodarstwa rolnego mają bardziej sprzyjający charakter w krajach UE-15, głównie ze względu na wyższy poziom dopłat do produkcji rolniczej. Rozkład odpowiedzi we wszystkich grupach badanych, w poszczególnych kryteriach nie był zasadniczo zróżnicowany i był zbliżony do wartości średniej dla całej populacji. Najwięcej opinii, iż warunki prowadzenia działalności rolniczej w UE-15 są korzystniejsze odnotowano wśród rolników gospodarujących w typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” (71,4% odpowiedzi) oraz w grupie o największej sile ekonomicznej – powyżej 40 ESU (68% odpowiedzi). W grupach gospodarstw wydzielo-

Tabela 1

Podatkowe oraz ekonomiczno-przyrodnicze uwarunkowania prowadzenia działalności rolniczej w Unii Europejskiej w opinii rolników indywidualnych

Wyszczególnienie	Powierzchnia UR [ha]			Siła ekonomiczna [ESU]						Typ rolniczy			Średnio
	0-15	15-30	>30	2-4	4-8	8-16	16-40	>40	TF1	TF5+6	TF7	TF8	
1. Czy uważa Pan/i, że w kontekście systemu podatkowego, warunki prowadzenia działalności rolniczej w Polsce są inne, niż warunki w pozostałych krajach Unii Europejskiej (UE):													
a) w krajach UE-15 warunki prowadzenia działalności rolniczej są bardziej sprzyjające, z powodu wyższego poziomu dopłat do produkcji rolniczej	63,0	61,6	64,5	66,0	62,9	67,9	52,5	68,0	64,6	64,4	71,4	60,7	62,9
b) w krajach UE-15 gospodarowanie jest prostsze, głównie z powodu lepszego wyposażenia gospodarstw unijnych w środki produkcji	31,9	32,9	31,9	31,9	33,3	27,4	37,7	28,0	30,2	28,8	26,2	35,8	32,3
c) prowadzenie działalności rolniczej w Polsce jest prostsze, z powodu małej konkurencji dla wytwarzanych produktów	0,8	1,4	0,7	0,0	1,6	0,0	1,6	0,0	1,0	3,4	0,0	0,6	1,0
2. Który z czynników zdaniem Pana/i najbardziej wpływa na warunki ekonomiczne i przyrodnicze gospodarowania w rolnictwie:													
a) jakość użytków rolnych (klasa)	36,8	36,5	37,6	32,8	36,8	37,8	39,7	37,5	39,9	37,3	37,1	35,9	37,0
b) położenie użytków rolnych w okręgu podatkowym	2,9	5,5	3,0	1,5	5,2	2,5	3,8	2,5	3,6	5,3	1,6	4,8	3,9
c) poziom rozwoju infrastruktury	25,1	22,5	20,3	20,9	22,3	26,1	19,2	22,5	18,1	18,7	24,2	23,8	22,6
d) procesy wyludniania się obszarów wiejskich	1,8	0,5	0,5	1,5	0,7	0,8	0,0	2,5	0,7	1,3	0,0	0,8	0,9
e) zbyt słabo rozwinięty system dopłat do działalności rolniczej	12,9	12,5	16,3	19,4	13,4	9,2	17,9	15,0	14,5	12,0	12,9	14,9	13,8
f) położenie gospodarstwa wobec rynków zbytu (np. dobra mleczarnia)	19,9	20,5	21,3	22,4	21,2	20,2	17,9	20,0	21,0	25,3	22,6	18,5	20,7

Źródło: Opracowanie własne.

nych według kryterium powierzchni UR 64,5% badanych z gospodarstw największych – stwierdziło, iż w UE-15 warunki gospodarowania i poziom dopłat do produkcji są bardziej sprzyjające. Sytuacja taka może oznaczać, iż w opinii rolników dopłaty do produkcji rolniczej są najważniejszym czynnikiem wpływającym na poprawę warunków prowadzenia działalności rolnej, a ich wysokość w Polsce nie jest dla respondentów satysfakcjonująca. Ponadto średnio 32,3% rolników stwierdziło, iż czynnikiem różnicującym warunki gospodarowania w rolnictwie jest łatwość prowadzenia działalności, poprzez lepsze wyposażenie gospodarstw w środki do produkcji rolnej. Na tą odpowiedź wskazywali głównie badani w gospodarstwach o sile ekonomicznej 16–40 ESU – 37,7% odpowiedzi, natomiast najmniejszy odsetek odnotowano wśród rolników prowadzących gospodarstwa o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” (26,2% odpowiedzi). Jest to korzystna sytuacja, ponieważ może to oznaczać, iż niewielka część rolników z gospodarstw o tym typie rolniczym nie posiada odpowiedniego wyposażenia w środki do produkcji rolnej. Średnio tylko 1% rolników uważa, iż prowadzenie działalności rolniczej w Polsce jest znacznie prostsze, niż w UE-15. Wśród nich nie było żadnego respondenta z gospodarstw najsłabszych (2–4 ESU), o sile 8–16 ESU oraz najsilniejszych ekonomicznie (powyżej 40 ESU). Odpowiedzi tej nie udzielił również żaden badany z gospodarstw o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne”. Sytuacja taka może oznaczać, iż rolnicy sądzą, iż prowadzenie działalności rolniczej w Polsce jest zbyt utrudnione, a procedury obowiązujące w kraju nie ułatwiają poprawy konkurencyjności oraz zdobywania nowych rynków zbytu produktów rolnych.

W opinii średnio 37% rolników zasadniczym czynnikiem wpływającym na warunki ekonomiczno – przyrodnicze prowadzenia działalności rolniczej jest jakość ziemi. Najczęściej taką odpowiedź wskazało 39,9% badanych z gospodarstw o typie rolniczym „uprawy polowe”, 39,7% rolników z gospodarstw o sile ekonomicznej 16–40 ESU oraz 37,6% respondentów z gospodarstw powierzchniowo największych (powyżej 30 ha). Nie odnotowano zasadniczego zróżnicowania w kształtowaniu się opinii rolników, dla których jakość użytków rolnych jest najistotniejsza w prowadzeniu działalności. Liczba wskazań na tą odpowiedź była najwyższa w gospodarstwach, w których jakość ziemi odgrywa kluczową rolę w procesie produkcji, a najniższa w tych, dla których ten czynnik ma drugorzędne znaczenie – jednak różnice te były niewielkie. Sytuacja taka może sugerować zatem, iż ziemia (jej jakość) jest najważniejszym czynnikiem kształtującym kondycję ekonomiczną gospodarstwa niezależnie od powierzchni, siły ekonomicznej oraz profilu produkcji rolniczej. Kolejnym co do znaczenia, w opinii rolników, czynnikiem kształtującym wyniki ekonomiczne w rolnictwie jest poziom rozwoju infrastruktury gospodarstwa i jego otoczenia. Takiej odpowiedzi udzieliło przeciętnie 22,6% wszystkich badanych. Najwięcej odpowie-

dzi w tym zakresie odnotowano w gospodarstwach o sile ekonomicznej 8–16 ESU oraz najmniejszych obszarowo – odpowiednio 26,1% i 25,1% odpowiedzi. Może to oznaczać, iż rolnicy z tych gospodarstw nie są usatysfakcjonowani wyposażeniem gospodarstwa w środki trwałe oraz współpracą z instytucjami obsługującymi rolnictwo (ODR, banki itp.), a czynniki te uważają za kluczowe w osiąganiu odpowiednich wyników ekonomicznych z działalności. Według średnio niewielkiej liczby badanych (przeciętnie 0,9% odpowiedzi) proces wyłudniania się obszarów wiejskich najbardziej wpływa na kondycję ekonomiczną – finansową gospodarstw rolniczych. Opinia taka dominowała wśród rolników z gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 40 ESU (2,5% odpowiedzi) oraz w najmniejszych obszarowo (1,8% odpowiedzi). Wartym uwagi jest fakt, iż tylko dla średnio 13,8% wszystkich rolników najbardziej na warunki ekonomiczne prowadzenia gospodarstwa wpływa słabo rozwinięty system dopłat do produkcji rolnej. Najwięcej takiej opinii zauważono wśród respondentów z gospodarstwami najsłabszymi ekonomicznie (19,4% odpowiedzi), co może oznaczać, iż uzyskują oni tak niskie dotacje, iż nie wpływają one zasadniczo na warunki finansowe prowadzenia działalności. Ponadto można przypuszczać, iż większość badanych rolników jest generalnie usatysfakcjonowana z funkcjonowania systemu dopłat i dotacji do rolnictwa, co wpływa na kondycję ich gospodarstw rolnych.

Najwięcej (35,5%) wszystkich badanych odpowiedziało, iż obciążenia fiskalne w rolnictwie są małe, co wynika ze specyficznego charakteru prowadzenia produkcji rolnej (tabela 2). Jednocześnie nie zauważono istotnego rozróżnienia pomiędzy poszczególnymi grupami gospodarstw w tym zakresie. Największy udział tej odpowiedzi stwierdzono wśród rolników z gospodarstwami najsłabszymi ekonomicznie i wynosił 39,6%. Może to oznaczać, iż niezależnie od powierzchni gospodarstwa, siły ekonomicznej oraz typu rolniczego respondenci generalnie akceptują obowiązujący system obciążeń fiskalnych w rolnictwie. Według opinii średnio 33,2% respondentów dotychczasowe opodatkowanie rolnictwa jest sprawiedliwe, z uwagi na fakt ponoszenia wysokich kosztów działalności. Nie zauważono jednoznacznych zależności w kształtowaniu się odpowiedzi w tym zakresie w wydzielonych grupach gospodarstw. Takiej odpowiedzi udzielili w znacznym stopniu rolnicy z gospodarstwami najsłabszymi i najsilniejszymi ekonomicznie (po 37,5%), natomiast najmniej rolników opowiadających się za tą opinią odnotowano w gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” (29,7%). Oznacza to może, iż bez względu na typ rolniczy (profil produkcji), wyniki ekonomiczne oraz powierzchnię UR rolnicy oceniają dotychczasowe rozwiązania w zakresie opodatkowania gospodarstw rolniczych jako sprawiedliwe w odniesieniu do pozostałych działów gospodarki. Według przeciętnie 17,6% badanych podatek rolny w relacji do uzyskiwanych dochodów z rodzinnego gospodarstwa rolnego jest mniejszym obciążeniem w porównaniu do przedsiębiorstw nierolniczych. Opinia

Tabela 2
Sprawiedliwość opodatkowania sektora rolnego oraz zasadność przyjęcia innych form obciążeń fiskalnych

Wyszczególnienie	Powierzchnia UR [ha]					Siła ekonomiczna [ESU]					Typ rolniczy			Średnio
	0-15	15-30	>30	2-4	4-8	8-16	16-40	>40	TF1	TF5+6	TF7	TF8		
3. Czy dotychczasowy system opodatkowania rolnictwa jest sprawiedliwy w stosunku do pozostałych działów gospodarki:														
a) relacja ciężaru podatkowego do dochodów jest niższa w gospodarstwach, niż w przedsiębiorstwach	14,8	23,3	14,4	18,8	17,8	17,6	18,0	12,5	12,5	16,1	21,6	20,7	17,6	
b) występuje zbliżony poziom obciążeń podatkowych w gospod. i przedsiębiorstwach	9,6	10,0	14,4	4,2	8,3	24,3	6,0	16,7	12,5	12,5	13,5	10,7	11,4	
c) obciążenia gospodarstw rolniczych są małe, ale wynika to ze specyfiki produkcji rolniczej	38,3	34,2	33,9	39,6	38,9	27,0	36,0	29,2	37,5	37,5	35,1	32,0	35,5	
d) jest sprawiedliwy, ponieważ rolnictwo charakteryzuje się wysokimi kosztami produkcji	34,8	30,8	34,7	37,5	33,8	28,4	34,0	37,5	33,8	33,9	29,7	34,0	33,2	
4. Jakie cechy uzasadniają przyjęcie innych, niż dotychczasowe zasady opodatkowania gospodarstw rolniczych														
a) brak powiązania produkcji i sprzedaży z podatkiem rolnym	27,8	27,7	28,1	26,0	29,3	32,9	27,6	9,4	26,5	36,2	29,3	23,7	27,7	
b) gospodarstwo nie jest traktowane na równi z przedsiębiorstwem pozarolniczym	13,5	11,3	10,1	8,0	12,7	9,4	13,8	12,5	8,2	13,8	7,3	14,5	11,6	
c) będą większe możliwości wykorzystania ulg i odliczeń od dochodu i podatku	19,0	19,9	23,7	18,0	19,9	25,9	20,7	18,8	23,5	17,2	26,8	19,1	20,8	
d) błędnie określone okręgi podatkowe	2,4	2,1	2,2	2,0	1,7	2,4	1,7	6,3	3,1	1,7	2,4	1,7	2,2	
e) błędnie określone współczynniki przeliczeniowe do celów obliczania podatku rolnego	2,4	5,0	3,6	2,0	2,8	4,7	3,4	9,4	5,1	3,4	4,9	2,9	3,7	
f) ulgi w ramach podatku rolnego nie odnoszą się do rzeczywistej sytuacji ekonomiczno-finansowej gospodarstw	17,5	8,5	13,7	22,0	11,0	12,9	8,6	18,8	8,2	15,5	14,6	15,6	13,1	
g) biologiczny charakter produkcji nie zawsze powiązany z powierzchnią	15,9	16,3	13,7	18,0	16,0	8,2	22,4	12,5	15,3	6,9	14,6	17,3	15,3	

Źródło: Opracowanie własne.

ta dominowała wśród rolników z gospodarstw o wielkości 15–30 ha UR (23,3% odpowiedzi) oraz o typach rolniczych „zwierzęta ziarnożerne” (21,6% odpowiedzi) i „mieszanym” (20,7% odpowiedzi). Najmniej opinii w tym zakresie stwierdzono w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie oraz o typie rolniczym „uprawy polowe” (po 12,5% odpowiedzi). Sytuacja taka może oznaczać, iż dla rolników z tych grup gospodarstw obciążenie podatkiem rolnym jest relatywnie wysokie z powodu uzyskiwania niskich dochodów, bądź dysponowania znaczną powierzchnią ziemi, od której uzależniona jest stawka obciążenia podatkowego. Przeciętnie tylko 11,4% rolników uważa, iż poziom relacji podatku rolnego do osiągniętych dochodów jest zbliżony w gospodarstwach i przedsiębiorstwach pozarolniczych (4,2% badanych z gospodarstw najsłabszych ekonomicznie, gdzie była to wartość najniższa). Odnotowano zależność pomiędzy wielkością gospodarstwa rolnego, a odsetkiem rolników udzielających takiej odpowiedzi – wraz ze wzrostem powierzchni UR zwiększała się liczba badanych, którzy sądzili, iż obciążenia podatkowe w rolnictwie i poza nim są zbliżone (w gospodarstwach najmniejszych – 9,6% oraz największych obszarowo – 14,4%). Wystąpienie takiej tendencji może być związane z faktem, iż podatek rolny jest uzależniony między innymi od powierzchni gospodarstwa, zatem kształtowanie się opinii rolników w ten sposób może być uzasadnione.

Najwięcej – dla średnio 27,7% rolników najważniejszym elementem uzasadniającym potrzebę zmian w dotychczasowym systemie opodatkowania rolnictwa jest brak bezpośredniego związku pomiędzy obciążeniem fiskalnym, a produkcją i sprzedażą płodów rolnych. Najwięcej odpowiedzi w tym zakresie stwierdzono w gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (36,2%), natomiast najmniej tego rodzaju opinii odnotowano wśród rolników z gospodarstw najsilniejszych pod względem ekonomicznym (9,4% odpowiedzi). Przyczyną tego zróżnicowania może być fakt, iż gospodarstwa o tym typie rolniczym charakteryzują się niestabilnością przychodów uzyskiwanych ze sprzedaży, zatem uzależnienie obciążeń od przychodów byłoby dla nich korzystniejsze (niższe przychody – niższy podatek). Niewielka liczba udzielania tej odpowiedzi w gospodarstwach powyżej 40 ESU mógł być spowodowany faktem uzyskiwania w nich znacznych przychodów ze sprzedaży, co w efekcie przyniosłoby zwiększenie kwoty płaconego podatku. Większe możliwości stosowania ulg i odliczeń, to według przeciętnie 20,8% badanych najważniejsza cecha uzasadniająca zmianę systemu opodatkowania rolnictwa. Oznaczać to może, iż respondenci byłiby zainteresowani zmianą zasad obciążeń fiskalnych pod warunkiem możliwości skorzystania z odpowiednich ulg i odliczeń. Najwięcej rolników, którzy byłiby skłonni opowiedzieć się za takim rozwiązaniem odnotowano w gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” (26,8%), natomiast najmniej o typie rolniczym „zwierzęta żywione w systemie wypaso-

wym” (17,2%). Średnio 13,1% rolników uważa, iż ulgi obowiązujące w podatku rolnym nie spełniają swojej funkcji i nie odnoszą się do rzeczywiście osiąganym wyników ekonomiczno – finansowych. Najwięcej tej odpowiedzi odnotowano w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (22%), natomiast najmniej wśród rolników z gospodarstw o typie rolniczym „uprawy polowe”. Na tej podstawie można stwierdzić, iż respondenci zasadniczo nie są zadowoleni z dotychczasowego systemu ulg i zwolnień w ramach obowiązującego dotychczas podatku rolnego. Średnio 15,3% rolników uważa, iż parametrem uzasadniającym przyjęcie odmiennych zasad opodatkowania rolnictwa jest biologiczny charakter produkcji, nie zawsze uzależniony od powierzchni UR. Najmniej odpowiedzi w tym zakresie udzielili rolnicy z gospodarstw o typie rolniczym „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (6,9% odpowiedzi). Może to wynikać z faktu, iż w gospodarstwach, w których dominującym kierunkiem produkcji są krowy mleczne, produkcja nie jest uzależniona od powierzchni UR, w przeciwieństwie do dotychczasowych obciążeń podatkiem rolnym.

Dla średnio 11,6% badanych cechą uzasadniającą przyjęcie odmiennych zasad opodatkowania rolnictwa jest fakt preferencyjnego traktowania pod tym względem gospodarstw w stosunku do innych działów gospodarki. Najwięcej odpowiedzi w tym zakresie stwierdzono wśród rolników z gospodarstw o typie rolniczym „mieszanym” (14,5%), natomiast najmniej w gospodarstwach o typie „zwierzęta ziarnożerne” (7,3%). W pozostałych grupach gospodarstw wydzielonych według przyjętych kryteriów udział tej odpowiedzi nie był znacząco zróżnicowany. Na tej podstawie można stwierdzić, iż większości respondentom odpowiada dotychczasowy sposób opodatkowania i nie uważają, że rolnictwo jest traktowane lepiej w tym zakresie, niż inne działy gospodarki. W opinii niewielkiej liczby rolników zasadniczym elementami przemawiającym za zmianą w systemie obciążeń fiskalnych rolnictwa są błędnie określone współczynniki przeliczeniowe oraz niewłaściwie dobrane okręgi podatkowe (średnio odpowiednio 3,7% oraz 2,2% odpowiedzi). Sytuacja taka może oznaczać, iż respondenci oceniają dotychczasowy system wymiaru podatku rolnego jako zasadniczo dobry.

Wśród badanych rolników dominowała opinia, iż obciążenie podatkowe powinno być uzależnione od poziomu uzyskiwanych dochodów w gospodarstwie (35,3% odpowiedzi) (tabela 3). Nie odnotowano istotnego zróżnicowania w tym zakresie w wyodrębnionych grupach obszarowych oraz według typów rolniczych, stwierdzono natomiast zależność w gospodarstwach podzielonych według siły ekonomicznej. Im większa siła ekonomiczna gospodarstwa, tym mniejsza liczba respondentów opowiadających się za dochodem, jako podstawą opodatkowania.

Sytuacja taka, może być wynikać z faktu, iż badani z gospodarstw powyżej 40 ESU uzyskują wysokie dochody i zmiana podstawy ustalania obciążeń fiskalnych byłaby dla nich niekorzystna.

Tabela 3
Możliwości zmiany dotychczasowej podstawy opodatkowania w opinii rolników indywidualnych

Wyszczególnienie	Powierzchnia UR [ha]					Siła ekonomiczna [ESU]					Typ rolniczy				Średnio
	0-15	15-30	>30	2-4	4-8	8-16	16-40	>40	TF1	TF5+6	TF7	TF8			
5. Ciężar podatków płaconych przez rolników powinien być uzależniony od:															
a) warunków klimatyczno-glebowych (jakość gleb, położenie i rodzaj gruntów)	19,7	30,9	35,5	22,2	26,4	30,9	34,3	42,9	34,2	23,1	30,4	29,7	29,1		
b) rodzaju (kierunku) prowadzonej produkcji	18,2	13,6	12,9	11,1	15,9	16,0	15,7	7,1	16,2	20,0	10,9	11,8	14,8		
c) powierzchni użytków rolnych gospodarstwa	25,5	19,8	17,4	27,8	21,6	14,9	18,6	25,0	18,0	23,1	19,6	22,1	20,5		
d) poziomowi uzyskiwanych dochodów	36,5	35,2	34,2	38,9	35,6	35,3	31,4	25,0	30,6	33,8	39,1	36,4	35,3		
e) inna odpowiedź	0,0	0,6	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,2		
6. Co zdaniem Pana/i powinno być podstawą naliczania podatków obciążających gospodarstwa rolnicze:															
a) wypracowany dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, bez uwzględnienia wycenionych kosztów pracy własnej rolnika i rodziny	4,4	7,3	2,5	0,0	5,4	6,8	4,2	4,3	0,0	7,7	5,0	5,9	4,8		
b) wypracowany dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, pomniejszony o koszt wycenionej pracy własnej rolnika i rodziny	52,2	50,4	51,7	53,5	49,4	56,8	50,0	47,8	51,3	50,0	57,5	49,0	51,3		
c) powierzchnia użytków rolnych	28,3	29,3	22,0	32,6	29,5	16,2	29,2	21,7	27,5	28,8	25,0	26,1	26,6		
d) dochód do opodatkowania, naliczany na zasadach ogólnych, tak jak w przedsiębiorstwach pozarolniczych	8,8	4,9	11,9	2,3	7,2	14,9	8,3	8,7	8,8	9,6	12,5	7,2	8,5		
e) wartość przychodów ze sprzedaży	6,2	6,5	10,2	11,6	7,2	4,1	8,3	13,0	10,0	3,8	0,0	10,5	7,6		
f) inna odpowiedź	0,0	1,6	1,7	0,0	1,2	1,4	0,0	4,3	2,5	0,0	0,0	1,3	1,1		

Źródło: Opracowanie własne.

Przeciętnie dla 29,1% respondentów przy ustalaniu ciężaru podatku należy brać pod uwagę przede wszystkim warunki klimatyczno – glebowe gospodarstwa. Stwierdzono tendencję rosnącą w tym zakresie zarówno w gospodarstwach wyodrębnionych pod względem powierzchni UR, jak i siły ekonomicznej – wraz ze wzrostem powierzchni oraz siły ekonomicznej rosła liczba opinii odnośnie uwzględniania jakości gleb, położenia oraz rodzaju gruntów w ustalaniu opodatkowania działalności rolniczej. Sytuacja taka może być uzasadniona, biorąc pod uwagę silną korelację pomiędzy powierzchnią, a siłą ekonomiczną. Trend ten nie wystąpił wśród badanych z gospodarstw według typu rolniczego. Opinią, która wystąpiła wśród średnio 20,5% respondentów było stwierdzenie, iż wymiar podatku powinien być uzależniony od powierzchni UR gospodarstwa. Odpowiedź ta dominowała wśród rolników posiadających gospodarstwa najmniejsze obszarowo (25,5% odpowiedzi). Zauważono zależność pomiędzy wielkością gospodarstwa, a liczbą opinii odnośnie powierzchni UR, jako czynnika uzależniającego poziom obciążeń podatkowych – wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa udział odpowiedzi w tym zakresie zmniejszał się. Biorąc pod uwagę typ rolniczy gospodarstwa najczęściej opinii w tym zakresie stwierdzono wśród badanych z gospodarstw o profilu produkcji – „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (23,1% odpowiedzi). Dla przeciętnie 14,8% respondentów ciężar podatku powinien być uzależniony od profilu (rodzaju) prowadzonej produkcji. Najwięcej opinii w tym zakresie wystąpiło w gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (20% odpowiedzi), natomiast najmniej odpowiedzi stwierdzono wśród rolników z gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie (tylko 7,1% odpowiedzi).

Według ponad połowy (średnio 51,3%) rolników podstawą wymiaru podatków gospodarstwa rolnego powinien być dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego zmniejszony o wyceniony koszt pracy właściciela gospodarstwa i jego rodziny. Nie odnotowano zasadniczego zróżnicowania pod tym względem pomiędzy wyodrębnionymi grupami gospodarstwa we wszystkich kryteriach podziału. Może to oznaczać, iż niezależnie od powierzchni UR gospodarstwa, jego siły ekonomicznej oraz typu rolniczego odpowiednią podstawą naliczania obciążeń podatkowych jest dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego uwzględniający wycenione koszty pracy rolnika i jego rodziny. Warto zauważyć, iż przeciętnie tylko dla 4,8% badanych podstawę wymiaru obciążeń podatkowych powinien stanowić dochód z rodzinnego gospodarstwa bez uwzględniania wyceny pracy własnej. Oznaczać to może, iż dla rolników oszacowanie ich pracy na rzecz gospodarstwa jest niezwykle ważnym czynnikiem przy ustalaniu podstawy wymiaru obciążeń fiskalnych gospodarstwa rolnego. W opinii średnio 26,6% respondentów podstawą ustalania ciężaru podatku powinna być (tak jak dotychczas) powierzchnia UR gospodarstwa. Takiej odpowiedzi udzielili w największym

stopniu rolnicy z gospodarstw o sile ekonomicznej 4-8 ESU (29,5% odpowiedzi) oraz z tych o powierzchni UR od 15–30 ha (29,3% odpowiedzi). Ponadto nie stwierdzono istotnych różnic w kształtowaniu się takiej opinii we wszystkich grupach badanych w poszczególnych kryteriach.

Wnioski

Celem badań było określenie opinii rolników dotyczących sprawiedliwości opodatkowania rolnictwa oraz możliwości wprowadzenia podatku dochodowego w tym sektorze. Na podstawie przeprowadzonych analiz sformułowano następujące wnioski:

1. W opinii znacznej liczby respondentów warunki prowadzenia działalności rolniczej znacznie korzystniejsze są w krajach UE-15 zasadniczo z powodu wyższego poziomu dopłat oraz lepszego wyposażenia gospodarstw w środki do produkcji (maszyny, nawozy, pasze itp.). Odpowiedzi takiej udzielali w największym stopniu rolnicy z gospodarstw w typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne”, najsilniejszych ekonomicznie oraz największych pod względem powierzchni UR.
2. Badanym rolnikom odpowiada dotychczasowy system opodatkowania i nie uważają, że rolnictwo jest traktowane lepiej w tym zakresie, niż inne działy gospodarki, natomiast ewentualnym elementem przemawiającym za zmianą zasad obciążeń fiskalnych rolnictwa są błędnie określone współczynniki przeliczeniowe oraz niewłaściwie dobrane okręgi podatkowe w funkcjonującym dotychczas podatku rolnym.
3. Dla większości badanych ciężar podatku powinien być zależny przede wszystkim od poziomu uzyskiwanych dochodów pomniejszony o wycenione koszty pracy rolnika i jego rodziny. Mogłoby być to najkorzystniejszym rozwiązaniem dla gospodarstw najmniejszych oraz najsłabszych ekonomicznie i spowodować zmniejszenie wysokości płaconego podatku. Jednocześnie respondenci opowiadali się za uwzględnianiem w opodatkowaniu rolnictwa warunków klimatyczno – glebowych oraz powierzchni UR gospodarstwa.

Literatura

- BERNAL A.: *Opodatkowanie działalności rolniczej podatkiem do towarów i usług*. Zeszyty Naukowe nr 546 – Ekonomiczne Problemy Usług, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- CHMIELEWSKA M: *Podatek rolny w relacji do zasobów czynników wytwórczych gospodarstw rolniczych*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie nr 79 (2009), Warszawa 2009.

DZIEMIANOWICZ R., PRZYGODZKA R.: *Zasady opodatkowania gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej i możliwości ich adaptacji w Polsce*. Wieś i Rolnictwo, Nr 2 (131),

Warszawa, 2006.

MĄDRA M: *Opodatkowanie indywidualnych gospodarstw rolnych a ich siła ekonomiczna*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie nr 78 (2009), Warszawa 2009.

Fairness of taxation of agriculture and the possibility of changes in this regard in the opinion of farmers

Abstract

The purpose of the article was to determine the opinion of individual farmers in the field of justice tax system previously used in agriculture and the introduction of income tax. In the opinion of the respondents of farming conditions in Poland are much less favorable than in the EU-15, which justifies the preferential treatment of agriculture in terms of tax in relation to other branches of farm. In addition, farmers are willing to accept the introduction of income tax provided that the taxable income would be valued less labor costs and their own preferred system would work incentives and exemptions in this regard.